

LA IMMIGRACIÓ I LA REALITAT SOCIAL

Traducció al català de fragments de la conferència de la doctora **Rigoberta Menchú**, que es va celebrar dia 5 de desembre de 2005, al Centre Cultural de Sa Nostra, acte organitzat per la Fundació Iberostar i Sa Nostra, al qual varen assistir nombroses persones, entre elles, el president de la Comunitat Autònoma, Jaume Matas.

Rigoberta Menchú va obtenir el Premi Nobel de la Pau el 1992 i el Premi Príncep d'Astúries a la Cooperació Internacional el 1998 i és Doctora Honoris Causa per les universitats de Cochabamba (Bolívia), UCA (Nicaragua), Costa Rica, Meiji Gakuin (Japó), Columbia (EUA), Sevilla (Espanya) o Saskatchewan (Canadà), entre d'altres.

Va iniciar la conferència en “quiché” i va dir: “Aquest és l'idioma maia “quiché” que parla un nombre molt important de població guatemalenca. Tenim quatre grans idiomes els maies, en canvi, el majoritari és l'espanyol o castellà...”

“...La immigració, com jo deia, moltes vegades la veim només en un camp, només en un angle, però en realitat és un tema universal, és un tema mundial avui per avui. Cap frontera, per més que estigui construïda amb els murs més alts que puguem imaginar, no podrà frenar la immigració. Si no començam a veure les polítiques públiques d'una manera global també, si no aprovam millors lleis, si no aconseguim una millor participació ciutadana en cadascun dels països i si no feim un gran esforç perquè el desenvolupament sigui vertaderament sostenible (i el “desenvolupament sostenible” és una mala expressió que repetim en tot el món, perquè molt poc es fa de sostenible i molt es fa pel privilegi selectiu d'alguns, especialment si observam l'aspecte econòmic i l'aspecte comercial), aleshores desafortunadament la immensa majoria dels tractats de lliure comerç signifiquen llibertat per a uns i esclavitud per a altres. Aleshores la immigració té molt a veure amb el que

començava la meua presentació, el somni desenfrenat d'aquelles persones que somien cercar un món millor, aquelles persones que, atretes per un món virtual, voldrien transformar les seves vides en un món virtual perquè el que estan vivint és un món real que no els agrada...”

“...Sobre el tema de la cultura, la identitat i els drets, quan la població no té sort de ser “banano”, com els deia jo als Premis Nobel a Barcelona, el “banano” porta un segell des de Guatemala, Costa Rica o Colòmbia, i ja ve empaquetat i no li costa gaire arribar a Suïssa o arribar a qualsevol lloc perquè ja va a cercar un paquet segellat; l'ésser humà ve a peu, amb els seus pensaments, les seves idees, els seus somnis, la seva paraula, la seva història; ve amb tot de coses, pensaments i sentiments que no es poden empaquetar, i és aquí on realment el drama és tan dolorós, tant pel que cerca aquest benestar allà lluny, on va, com per, també, les persones que el reben i és allà on jo sempre dic “la pobresa que es genera no és només una pobresa material, sinó que ho hem de veure també en dos camps: la pobresa espiritual i la pobresa material. La

pobresa espiritual dels nostres funcionaris, dels nostres policies, de les nostres duanes que, necessàriament, han de capacitar-se per veure l'altre com a sospitós, com a il·legal, per poder distingir..."

"...les darreres situacions que realment lamentam constantment com aquestes lleis antiterroristes, o anomenades antiterroristes, on el que es fa és crear un menyspreu i una desconfiança a l'altre ésser que, sense saber d'on ve ni quina és la seva intenció, realment ja el condemna i el jutja. Això és un deteriorament successiu, quan el que passa realment és que moltes persones, per sortir d'allà, del món real, i tractar d'arribar al món virtual, deixen venuda la terra, empenyorada en el banc la poca terra que tenien, els pocs recursos, que si amb aquests doblers haguessin posat una botiga, un negoci, etc., tal vegada haguessin prosperat, però no es varen poder contenir per un gran somni i que per a aquestes persones no pot ser en el lloc on es troben, per això se'n van i de sobte són deportades. Són milers i milers de ciutadans deportats cada dia al seu lloc d'origen, siguin o no siguin immigrants, simplement no han pogut respondre les preguntes seleccionades en una frontera i han hagut de tornar amb una pèrdua molt forta. Aquestes i altres frustracions toquen el que es diu la dignitat de les persones. Com jo els deia, generen altres coses, com el racisme o la discriminació. El racisme no només és una ofensa com qualsevol ofensa que rebem de vegades quan algú pega a una altra persona, no és una ofensa física; és una ofensa més profunda, és contra la dignitat de l'ésser humà, i quan un ha viscut en la seva pell el racisme, sap que li toca profundament una paraula, un gest, unes paraules que són populars, però que en realitat són una ofensa a la dignitat.

He après que tots tenim propietaris i tots tenim controls i vénen les màfies vinculades al crim organitzat, a la corrupció, al narcotràfic, a altres traficants humans i de consciències, a altres intermediaris. Realment es torna un tema on hi ha molts intermediaris en el camí, uns aprofitant el dolor d'altres, altres realment perquè això és un bon negoci, i es donen els altres problemes. Però en altres països surt la fúria de la gent i és el que actualment anomenam les "maras". Les "maras" no nasqueren ni a El Salvador, ni a Guatemala, ni a Centreamèrica, nasqueren a San Francisco (Los Ángeles), de joves que se sentiren profundament rebutjats i pensaren que era millor fer ús de la violència i associar-se i arribar al punt més alt de la crueltat i aleshores foren detectats per les autoritats nord-americanes i els tornaren junts a Centreamèrica. Quan hi arribaren ja estaven organitzats, així que només feren un poc de base social i avui tenim milers de joves probablement entre 18 i 30 anys en les anomenades "maras" i és impossible pensar que la solució siguin les presons, perquè les presons, en primer lloc, estan en condicions pèssimes i ja no aguanten els que ja estan detinguts, però definitivament existeix una quantitat de 200.000 "maras" o joves vinculats a la delinqüència organitzada, doncs això realment porta a situacions molt complicades..."

"...Jo crec que la participació et dignifica, a qualsevol lloc que un estigui, perquè tal vegada la resposta als problemes es pot trobar dins un mateix i, i aquí ve un consell dels antics pobles maies indígenes, és que si no hi ha un equilibri entre els interessos individuals i els interessos col·lectius cream un món que només incubarà problemes i si tenim una mica de visió col·lectiva, de visió individual, segurament detectarem aquestes misèries com jo deia. Per a mi, tenir falta de material, és a dir, no tenir suficients doblers, no tenir suficients béns,

tenir pocs béns, això no és només pobresa. La pobresa va molt més enllà, es pot ser una persona molt exemplar espiritualment, però si no tens què menjar no pots viure d'espiritualitat; però no tenir molt, també; si no tens espiritualitat, doncs quina pena perquè no ets ric, ets miserable...”

“...Crec que la immigració no ha començat ara, va començar fa molt de temps, sobretot si veim les desigualtats en els nostres països. Tenc molts de dubtes del fet que puguem detenir-ho, més aviat s’han de cercar altres mecanismes per solucionar-ho, aniria per les polítiques públiques. Com que avui és tan important demostrar que el racisme i la discriminació són un retard mental, un retard espiritual, un retard de la humanitat, és el més horrible que encara queda en el pensament humà, i aleshores començar a tractar el tema amb molt de rigor, amb molta força, amb molta tenacitat, com en algun moment ho hem fet nosaltres a les comunitats indígenes; entendre que el racista és exactament igual que un malalt alcohòlic...”

“...Àfrica és el continent més sofert, podem dir que Àfrica és el continent on hi ha més tremendes dificultats, malalties com la SIDA, i moltes altres situacions difícils, i que tothom comença a dir “Àfrica, zona d'emergència”, “Àfrica perduda, continent perdut” i totes aquestes coses, però jo sempre dic que Àfrica no és pobre, és empobrida, igual que Amèrica Llatina. Tots els nostres països no són pobres, són empobrits, i empobrits, per una banda, perquè els ciutadans locals hem perdut el nostre protagonisme ciutadà. Si nosaltres tenguéssim

consciència ciutadana no permetríem que els nostres governants fossin corruptes, o assassins, o matons, i aleshores exerciríem un dret universal que és el dret del vot, però per una altra banda se’ns llevà aquesta capacitat. La capacitat, a mesura que existeix l’analfabetisme, el temor per les dictadures, perquè els 200.000 morts i desapareguts a Guatemala foren desapareguts i foren aniquilats, per les seves opinions, perquè molestaven a les dictadures, i perquè s’usà terrorisme d’Estat. Quan deim “terrorisme d’Estat” tots els estats prenen distància perquè diuen “això està malament, el terrorisme només el comet el que està darrere la línia; jo podria haver torturat algú però no comet terrorisme perquè estic en el marc de la llei, veritat?...”

El 8 de desembre, els representants de l’STEI-i i de l’ONGD Ensenyants Solidaris, Pere Polo i Juan Rodríguez varen mantenir un berenar de treball amb la Premi Nobel de la Pau, la senyora Rigoberta Menchú, aprofitant la seva estada a Palma. Varen parlar, entre altres temes, de la situació política, social i educativa de Guatemala, així com dels efectes que sobre la població en general, i especialment la indígena, tindrà l’huracà STAN i com es duen a terme els programes d'emergència en aquest assumpte.

També es va parlar de la crisi produïda a la “Comisión del Resarcimiento” i la manera com podrà complir el seu objectiu d’indemnitzar les víctimes del genocidi.

Finalment es va parlar de la col·laboració entre les organitzacions “Fundación Rigoberta Menchú” i l’STEI-i / Ensenyants Solidaris quant als temes de formació i educació a través dels voluntaris d’aquestes organitzacions.

“...Hi havia un cercle familiar i podíem confiar en una bona dosi d'educació familiar. Avui ja no hi és això, per molts de motius hem abandonat aquesta part, i si la societat no és font d'educació, aleshores en mans de qui la deixam? Tal vegada en mans de l'escola, però l'escola no ha de ser només el darrer requisit per a l'educació, i després la universitat, i s'ha de tenir en compte que l'Organització Mundial del Comerç es reunirà properament i un dels temes que tractarà serà si l'educació ha de ser pública o privada; parlem de l'educació superior...”

Es va interrogar sobre quines havien de ser les accions per resoldre els problemes, especialment de la immigració, i va explicar això:

“...Una, crec jo, és enfortir les iniciatives econòmiques de la població des dels llocs on són, hi ha molt per fer, fomentar les petites economies, les petites iniciatives econòmiques en l'àmbit comunitari, en l'àmbit regional, en l'àmbit nacional, en la mitjana i petita empresa, donar feina a la gent, comportar-se de la millor manera possible amb les persones a qui es dóna feina, tenir-ne una visió integral, no discriminar a un i a un altre perquè tots tenen i poden arribar a tenir els millors talents, és a dir, tenir una voluntat més pràctica de la vida és una alternativa, una altra és reforçar el teixit social, jo crec que les organitzacions de la societat poden jugar un paper fonamental a donar esperances a la població, amb altres valors...”

“...Crec que les polítiques públiques s'han de modificar necessàriament cap a un enfocament multicultural, multiètnic, multilingüe, i cap a un enfocament de

pertinença social. Si les polítiques públiques segueixen fent la carrera que estan fent, de promoure el progrés per a uns però no per als altres, tot queda frenat perquè tenim un problema, que és la governabilitat. Jo veig que hi ha greus problemes de governabilitat en moltes parts del món, igual com hi ha problemes de l'anomenada democràcia; venguin a Guatemala, per favor, perquè Guatemala és un país bellíssim, multicultural, multiètnic, on hi ha una profunda espiritualitat maia que ha anat renaixent en els darrers temps i també un país que ha sofert molt, de tal manera que acabam de patir l'huracà Stan. Aquest huracà va destruir gairebé un 70% de la infraestructura nacional de carreteres, la xarxa viària, ponts, camins petits que s'havien fet durant tant de temps i ara també va colpejar la producció agrícola i la nostra producció agroexportadora. Hi pot haver més fam en els propers anys, però si tenim l'oportunitat de fer una reconstrucció amb pertinença cultural i amb pertinença social, per ventura serà la nostra oportunitat per acostar-nos al país més equitatiu, més just, que sempre hem somiat els guatemalencs, així que acompanyin's en aquesta lluita, igual que en qualsevol causa mundial. Jo crec que ara no hem de ser molt egoistes, perquè a qualsevol lloc on un pot fer una obra és un gran benefici, però també és una riquesa humana el que un aprèn allà on vagi, una solidaritat...”

Una vegada acabada la conferència li varen fer una sèrie de preguntes que va contestar en escriure. En volem destacar una sobre el procés judicial que té interposat a l'Audiència Nacional, que va contestar d'aquesta manera:

“...Sí, bé, jo faig un poc de tot, duc quatre judicis, processos legals, un que és un judici contra la discriminació, que el vaig guanyar a Guatemala, que està a la Cort Suprema de Justícia i esperar que vagi a la Cort de Constitucionalitat, i si allà no guanyam el judici, anirem a la Cort Interamericana. L'altre judici és el cas “chamán”, duc deu anys en els tribunals lluitant per la darrera massacre que va ocórrer a Guatemala, i el tercer, el més important per a mi, fou que després de ser capturat el senyor Pinochet per una ordre que va treure l'Audiència Nacional d'Espanya, es va obrir una porta molt grossa per a nosaltres, per intentar jutjar el genocidi a Guatemala, el genocidi i el terrorisme d'Estat. Aleshores, junt a devuit organitzacions de drets humans, vaig obrir un procés legal a l'Audiència Nacional d'Espanya fa cinc anys. Aquest procés ha duit molta feina. Vostès, els que són de Dret, saben que els Tribunals són tremends. Si et diuen que vagis al Tribunal,

encara que t'estiguis morint, hi has de comparèixer. Ha estat difícil, però l'Audiència Nacional ja ha tret quatre resolucions i dins aquestes, n'hi havia una que indicava que només s'havien de jutjar els casos espanyols executats a Guatemala i no així els casos guatemalencs. Em vaig enfadar bastant, i aleshores vaig anar al Tribunal Constitucional i vaig posar un recurs acusant aquesta resolució de negació de justícia cap als guatemalencs.

El cas del meu pare és tan obvi que no podem separar restes mortals d'espanyols que estaven en el mateix lloc i el cas d'ell que estava en el mateix lloc; és a dir, un mateix fet no pot separar-se i per tant vaig tenir la sort que el Tribunal Constitucional va acceptar el recurs que jo havia presentat. Això va passar fa més o manco vint dies o un mes, i després que el Tribunal Constitucional va reconèixer el genocidi a Guatemala i ordenà a l'Audiència Nacional el fet que sigui jutjat aquest genocidi a Espanya, ens canvia a nosaltres el panorama molt fortament, perquè s'ha de començar a jutjar aquest genocidi; nosaltres hem fet una immensa feina, tenim 220 exhumacions que s'han fet des que es va signar la pau fa deu anys, les exhumacions revelen els tipus de tortura, la forma en què foren executades les persones, aquestes són de fosses comunes, són de cementiris col·lectius que s'han trobat en aldees, algunes a les esglésies, en els convents on els militars obriren fosses comunes i posaren allà la gent, després d'haver estat executada.

Creim que la col·laboració de l'antropologia forense, on s'ha utilitzat l'ADN en aquests darrers deu anys, és una prova contundent que documenta el genocidi a Guatemala, però també l'informe de les Nacions Unides, que es diu "Memorias del Silencio", que vaig tenir la sort de poder-lo entregar al Sant Papa. És la memòria del conflicte armat on es parla dels Drets Humans, 200.000 morts, 50.000 desapareguts actualment, 446 aldees destruïdes, massacrades i una mitjana de 3.000 fosses comunes, de les quals se n'han exhumat només 220. I tot això és una documentació molt forta que està a l'Audiència Nacional i jo crec que la propera passa és que es creï la Comissió Rogatòria que arribaria a Guatemala a indagar més o manco una mitjana de quinze testimonis que no han vingut a l'Audiència Nacional. Arribaria a investigar principalment els "victimaris". Dins d'aquests "victimaris" hi ha el general Ríos Mont, que és un dels militars de més poder a Guatemala i que continua amb molta influència a la vida nacional, a la vida econòmica i a la vida política del país.

Ja tenim dues ordres de captura internacional contra dos dels acusats i un d'ells és don Álvaro Álvarez Ruiz, que vostès imagin que han sentit anomenar. Era a Mèxic, nosaltres ja l'havíem localitzat a Mèxic després d'una investigació de tants anys i va sortir d'allà i se'n va anar a Panamà, i actualment sabem que està sent encobert per sectors molt forts de Panamà, i un altre és a Veneçuela; això és un procés que va endavant, jo tenc molta fe en el fet que l'Audiència Nacional ha de jutjar el genocidi i el terrorisme d'Estat que va ocórrer a Guatemala..."

El moderador va voler acabar l'acte amb unes paraules de la doctora Rigoberta Menchú:

"No hi ha pau sense justícia,

No hi ha justícia sense equitat,

No hi ha equitat sense desenvolupament,

No hi ha desenvolupament sense democràcia,

No hi ha democràcia sense respecte a la identitat de la cultura i dels pobles."

Ha fet la transcripció i traducció al català: Catalina Thomàs.

Ha fet la selecció, correcció i adaptació: Joan Lladonet. □